

**ВТОРИЯТ ДЪРЖАВЕН СЪД (1910–1914) И ОБВИНЕНИЯТА
СРЕЩУ БИВШИЯ МИНИСТЪР НИКОЛА ГЕНАДИЕВ (1903–1907)**

**THE SECOND STATE COURT (1910–1914) AND THE CHARGES
AGAINST THE FORMER MINISTER NIKOLA GENADIEV
(1903–1907)**

Евгени КОСТОВ
Evgeni KOSTOV

DOI: 10.61836/ZLAJ1274

Received: 15.08.2023
Available online: 21.11.2023

***Abstract:** The Institute for constitutional Ministerial criminal liability in Bulgaria is based on article 155-159 from the Constitution of the Bulgarian Principality, adopted in 1879. It provides for a specific procedure through which the members of the government to be judged outside of the civil courts. From 1880 to 1923, through this procedure four trials were held. In this case, we focus on the work of the Second State Court (1910–1914). He explores potential law violations committed by ministers from the popular liberal government of Bulgaria, in the period 1903-1908 years. Later, in 1913 year, the indictment, was published. Sixteen charges (individual and collective) have been brought against the former Minister of Trade and Agriculture N. Genadiev. In their analysis, two types of accusations emerge. In some of them, his decisions were approved in the Council of Ministers and in the National Assembly. The author of this article concludes that there should be no or few convictions here. In the other case – without the sanction of a higher authority, the violation of the laws by the former minister should end with more serious convictions. However, the third state court did not reach the end – due to a number of political reasons, in 1914 a decision was made to remove the responsibility from the accused former ministers.*

Key words: Bulgaria, ministerial criminal offenses, the Second State Court in Bulgaria (1910–1914), constitution, Nikola Genadiev

JEL: K42, №73

Проблемът за конституционната министерска наказателна отговорност в България е разглеждан по-подробно в близкото минало от специалисти по конституционно право предимно в теоретичен аспект (Balamezov, 1914, 1940). Застъпен е и в изследванията на съвременната българска историография (Manolova,

1989; Palangurski, 1993; Gesheva, 1997; 2003; Galunov, 1998; 2013; Penchev, 2011). Т. Галунов представя наличната изворова база и историографска справка специално за работата на Третия държавен съд. И докато разработките на повечето автори от последните години се фокусират върху по-обща теоретични въпроси или върху работата на конкретен държавен съд, то са налице и някои тематични проучвания, целящи да проследят развитието на наказателната процедура по време на Първия, Втория и Третия държавни съдилища само в определено направление (Kostov, 1999).

Конституционно основание за започване на парламентарна процедура по търсене на углавна отговорност спрямо министри са приетите на 9 април 1879 г. чл. чл. 155-159 от основния закон на Княжеството. Те въвеждат института на конституционната министерска наказателна отговорност. Особено важен е чл. 155, визиращ престъпленията, за които могат да бъдат съдени министрите – „за измяна на Отечеството или на княза, за нарушения на конституцията, за предателство или за някаква вреда, причинена на Княжеството за лична полза“. В членове 156-158 най-общо се предвижда начинът, по който ще стане предаването на министрите на съд. Чл. 159 ограничава правата на държавния глава да амнистира провинили се министри. Цялостната процедура подробно е разработена в Закона за съдене на министрите (ЗСМ), приет през октомври 1880 г. След години този закон трикратно претърпява изменения – през 1919, 1923 и 1924 г. С изключение само на ЗСМ от 1924 г. останалите три закона предвиждат сходен начин на откриване на процедурата, определяне на анкетна и следствена комисии, компетенциите им, състава на Държавния съд и т.н. (Gesheva 1997; Kostov, 1999).

Демократическата партия, дошла на власт през януари 1908 г., е подложена на силен натиск от опозицията, която желае да се пристъпи към процедурата за въвеждане в действие на института на министерската отговорност, предвидена в Закона за съдене на министрите от 1880 г. Огромната част от опозицията желае да бъдат съдени министрите от т. нар. второ стамболовистко правителство (1903–1908) заради извършени мащабни според опозицията злоупотреби. На 22 февруари 1910 г. е направено предложение за сформирание на парламентарна изпитателна комисия, която да разгледа управлението на страната през периода 5 май 1903 г. – 16 януари 1908 г. и да оцени действията на някои бивши министри от правителствата на Рачо Петров, Димитър Петков и д-р Петър Гудев. Три дни по-късно предложението е одобрено и е назначена 15-членна комисия. Веднага след закриването на сесията на Народното събрание започва напрегнатата работа. На 11 ноември с.г. при откриването на следващата сесия е представен докладът на комисията, като през декември 1910 г. е назначена нова 12-членна парламентарна следствена комисия. Тя има за задача да доосветли някои недостатъчно подробно изложени факти. Този доклад е представен в парламента на 6 февруари 1911 г. Решението за предаване на петима министри – д-р П. Гудев, Р.

Петров, Н. Геннадиев, ген. М. Савов и Ив. Халачев, на Държавен съд е гласувано на 13 февруари 1911 г. след оживени дебати. Само два дни по-късно е назначена тричленна особена следствена комисия. Разследването продължава около година и половина, като са разпитани близо 600 свидетели и са проучени огромен брой документи. Самият обвинителен акт е публикуван на 1 февруари 1913 г. (Pоров, p. 48; An indictment 1913).

Обвинителният акт съдържа обвинения спрямо петимата посочени министри от споменатите правителства – Рачо Петров (бивш министър-председател и министър на външните работи и изповеданията), д-р Петър Гудев (бивш министър-председател и министър на вътрешните работи), д-р Никола Геннадиев (бивш министър на търговията и земеделието и за кратко време управляващ Министерството на обществените сгради, пътищата и съобщенията), генерал Михаил Савов (бивш министър на войната) и Иван Халачев (бивш министър на обществените сгради, пътищата и съобщенията). В предварителното дирене отпадат факти, съдържащи се в доклада на парламентарна следствена комисия от февруари 1911 г.

Обвиненията са от най-различно естество. Налице е своеобразна палитра от обвинения със стопански характер – например за закононарушения около строителството на различни жп линии, отдаването на концесии, снабдяване на армията с боеприпаси и други материали и т.н. Държавният обвинител предава съответния министър на Държавен съд и в повечето случаи ходатайства да бъде признат за виновен не само за нарушаване на Конституцията и за вреда, причинена на държавата за лична полза, но и за нарушаване на съответни закони, свързани с профила на конкретното министерство (An indictment, pp. 5–680).

В съдържанието на обвинителния акт обвиненията срещу Н. Геннадиев, „предадени от Особената следствена комисия по следствено дело №1 от 1911 г.“, и разположени от стр. 8 до стр. 11, са представени несистематично. В самия обвинителен акт са групирани съобразно критерия „единични“ и обвинения съвместно с други бивши министри.

Общо обвиненията са 16.

Обвинения съвместно с други бивши министри:

– „Рачо Петров, Н. Геннадиев и Михаил Савов за изплащане обезщетения на предприятието по постройката на жп линията Кюстендил – Радомир – турската граница“;

– „Рачо Петров, Н. Геннадиев и Михаил Савов за изплащане обезщетения на предприятието по постройката на жп линията Саранбей (дн. Септември) – Пловдив – Нова Загора“;

– „Никола Геннадиев и М. Савов по одобряване като членове на Министерски съвет през 1907 г. на извъндоговорните и тайни съглашения между бившия ми-

нистър Л. Паяков и Banque de Paris et de Pays Bas по сключване на 4,5 заем в размер на 145 000 000 лева.“ (An indictment, pp. 8–9).

„Единичните“ обвинения срещу бившия министър Генадиев са разположени в част IV на Обвинителния акт от стр. 91 до стр. 277. По брой обвинения с повече е само военният министър М. Савов. Обвиненията срещу Н. Генадиев изобилстват от подробности, които дори и при по-маловажните случаи са прекалено детайлни. **По-важни самостоятелни обвинения** към Н. Генадиев са следните:

- за отдаването на концесия за рафинирането на петрол на Deutsche bank;
- „за възлагане търга по транспортирането на българския павилион към Лиеж, Белгия, върху дружеството „Кон и Митлер“;

- за „противозаконно“ разрешаване на предприемача Христо Станишев за направата на шосето Лом – Видин да получи повече от 25 % от договорната цена;

- „за систематическо нарушение на Закона за публичните търгове и за отчетността по бюджета по отдаване за отпечатване на частни печатници изданията ... на Дирекцията на статистиката“;

- за „незаконно изразходване фонда от 25% от чистите печалби на Българска земеделска банка“;

- за „нарушаване Закона за горите“ (An indictment, pp. 9–10).

Останалите обвинения срещу бившия министър – за отстъпване на държавното Стралджанско блато на частно дружество, за незаконно отдаване на концесия на частно лице за фабрикуване на гвоздеи и т.н. са маловажни и са извън обсега на тази публикация.

Както се видя от тези 16 обвинения, те са с различна тежест – от такива, свързани с 145 милионния заем, до дребни по значението си обвинения.

При внимателно вглеждане на развоя на различните казуси прави впечателни следното обстоятелство – при около половината случаи действията на бившия министър на търговията и земеделието се обсъждат в Министерски съвет и се потвърждават със съответните постановления. В някои случаи се обследват и одобряват в Народното събрание. Ние тук не се спираме подробно, тъй като, ако процедурата при съдебното преследване би завършила с произнасяне на присъди, то ние предполагахме оправдателна или малка присъда.

Примери за положително становище при техния преглед и одобряването им в Министерски съвет през 1904 г. например са обезщетенията, която са изплатени на предприятията по постройката на двете споменати жп линии. Причината е, че поради финансови съображения Министерски съвет постановява спиране на постройките. Във втория случай и Народното събрание одобрява решението на Министерски съвет за присъждане на обезщетения. Така дружествата срещу своите рекламации за нарушаване на контрактите от страна на държавата получават солидни за времето си суми. Тази проблематика е представена обстойно в друга работа (Kostov, 1999, pp. 132–152).

Що се отнася до обвинението срещу М. Савов и Н. Геннадиев за „одобряване като членове на Министерски съвет през 1907 г. на извъндоговорните и тайни съглашения ...на заема през 1907 г. в размер на 145 млн. лева“, нашето мнение е следното. В литературата са изследвани обстоятелствата около сключването на 145–милионния заем (Todorova, 2006), затова подробности тук няма да даваме. Ще цитираме обаче извадка от обвинителния акт, за да стане ясно защо, според мнението на държавния обвинител, само отделни министри се привличат под отговорност, при положение че много решения на правителството се вземат „едногласно“ от присъстващите на заседанията членове на кабинета. „Съгласно чл. 153 от Конституцията те отговарят съвкупно за конкретно нарушение и нарушенията, които са допуснати чрез него. На това основание отговорни са всички министри, но понеже едни от тях не са привлечени под отговорност, други са починали, затова и по решение на Народното събрание от 13 февруари 1911 г. остават да отговарят по конституцията само бившите министри Рачо Петров, Михаил Савов и д-р Н. Геннадиев“ (An indictment, p. 66). Уточняваме, че Р. Петров напуска кабинета през 1906 г. и затова в случая със 145–милионния заем са привлечени под отговорност само Н. Геннадиев и М. Савов и че по време на процеса срещу министрите почива Лазар Паяков.

В обвинителния акт се разглеждат действия на военния министър, свързани със сключването на заема. Изтъкват се показания на свидетели, според които заемът нямало да се сключи, ако не се сключи контракт с „Шнайдер“ за военни поръчки. Източници за това били представители на френската фирма. Държавният обвинител има претенции към бившия военен министър, че цените за доставката на оръдия са завишени (An indictment p. 68). Но и тук пак ще кажем – крайното решение е на Народното събрание, така че да се търси отговорност от Никола Геннадиев и М. Савов е неоснователно.

Тук си позволяваме да изтъкнем следното разсъждение. Наказателна отговорност се търси само от гореспоменатите двама министри от народнолибералното правителство. Но нали на заседанията на Министерски съвет през 1907 г. са присъствали и гласували и други министри, които обаче не са привлечени под отговорност. Въпросът стои така: защо спрямо М. Савов и Н. Геннадиев се търси солидарна отговорност за конкретни решения на Министерски съвет, в случая със заема, а спрямо други министри – не.

Подобни казуси, т.е. намират положителна санкция в Министерски съвет, са тези с предоставянето на концесия за рафиниране на петрол в България (An indictment, pp. 247–253) и с транспортирането на българския павилион на световното изложение в Лиеж (Kostov, 1999, pp. 159–163).

И така, на базата на коментиранияте по-горе обвинения срещу министъра на търговията и земеделието Н. Геннадиев се очертава следният извод – не е основателно да се търси отговорност за евентуални закононарушения на бившия минис-

тър, защото посочените негови действия и решения са одобрени в Министерски съвет или в Народното събрание. Може да се разсъждава дали са правилни или не, дали са обусловени от желание за лична изгода и т. н. От тази гледна точка може да се направи извода, че като цяло държавният обвинител е пристрастен и в голяма степен политически мотивиран.

Има обаче и случаи, когато аргументите на Държавното обвинение са основателни. Това са приблизително половината от обвиненията срещу Н. Геннадиев. По правило те са по-маловажни. Характерно за тях е, че решенията на бившия министър по различните казуси не са разглеждани в Министерски съвет и в Народното събрание. Ще се спрем на някои от тези обвинения .

Фактологията около нарушаване Закона за горите е следната. Бившият министър на търговията и земеделието наследява множество нерешени проблеми от предшественика си Д. К. Попов, респективно незаконната сеч на дървета в района на чепинските гори. Все пак Д. К. Попов, малко преди да напусне властта, подписва писмо, в което се залагат сериозни мерки против незаконната сеч на дървета (An indictment, pp. 113–114).

Съвсем изненадващо скоро след това разпореждане новият управляващ търговията и земеделието д-р Н. Геннадиев подписва телеграма, която обезсилва замисъла в предходното писмо. На практика министър Геннадиев и централната горска власт възнамеряват опустошителната сеч из чепинските гори да бъде оставена без последствия (An indictment, p. 114)

На какво се дължи този рязък завой в поведението на ръководството на министерството?

Всъщност съвсем основателно и уместно е зададен подобен въпрос и от Държавното обвинение, като това се отнася и за мотивировката към него: „Защо се не взеха нови мерки и не се направиха подобни постъпки във връзка с разкритията на лесничей Ив. Попов – специалния пратеник на министерството? Данните, които този делегат излага в рапорта си, са неопровержими доказателства за нарушение на чл. 13, 14 и 16 относно горската стража, чл. 24, 25 и 28 относно експлоатирането на горите, на чл. 40 – 44 (на Закона за горите – Е.К.) относно бездействие и даже противдействие на общинските власти... Налагаше се следователно едно – конфискуваме на всичкия, даже освободения по-рано материал и даване ход на актовете и дознанията, които са били представени от този делегат, а не освобождаване на този материал, който... е бил конфискуван“ (An indictment, p. 114).

Обясненията на бившия министър по време на предварителното дирене през 1912 г. са неприемливи за комисията, а впоследствие – и за държавното обвинение. Той настоява, че било трудно да се установи кои от траверсите са законно

придобити и кои – не. Н. Геннадиев изтъква и по-важна причина – евентуална продажба на конфискувания материал със сигурност щяла да доведе „до въоръжено стълкновение“. Приемливи според нас са възраженията, изложени в обвинителния акт, че Геннадиев е трябвало да се опре на категоричното становище на пратеника на министерството, че всичките траверси са незаконно сечени и трябва да се конфискуват. „Министър Геннадиев се е намирал пред много по-ясно осветление на целия въпрос, отколкото неговите предшественици“, се казва в обвинителния акт (An indictment, p. 115) и такова мнение отговаря на действителността.

Приемаме за достоверно становището на следствената комисия и обвинението, че истинската причина за преустановяване от страна на ръководството на министерството на процедурата по даване на ход на актовете и дознанията за станалите нарушения е от политически характер. Този извод се прави на база показанията на свидетеля пред особената следствена комисия – лесничей Спас Поптодоров. Последният твърди, че след като Н. Геннадиев получил уверенията на кмета на с. Костандово Тюфекчиев, че „цялото село щяло да гласува на предстоящите законодателни избори за правителствения кандидат, освободил е траверсите“. Тази информация всъщност е с първоизточник самия кмет Тюфекчиев, който я споделя с посочения свидетел. Държавното обвинение категорично свързва решимостта на министъра да наруши текстове от Закона за горите с особено важните за правителството предстоящи законодателни избори (An indictment, 115).

В обвинителния акт се сочат и други примери, установени при предварителното следствие, според които д-р Геннадиев не може да устои на приятелството и партизанското ходатайство (An indictment, p. 119).

В заключение на изнесените дотук и много други факти обвинението намира, че бившият министър на търговията и земеделието е нарушавал системно и с умисъл ...членове 12, 30, 37 от новия Закон за горите (1904 г.), „чрез което е нарушил и чл. 43 и 44 от Конституцията, като е нанесъл и огромна вреда на държавата...“. Базирайки се на тези изводи и „въз основа на чл.155, 156, 157 и 158 от Конституцията държавният обвинител предава... Н. Геннадиев на Държавен съд“ и ходатайства да бъде признат за виновен в нарушение на основния закон и наказан по чл. 2 от Закона за наказанията... от 1880 г. (An indictment, p. 125). Цитираме почти цялото заключение в обвинителния акт за този случай, тъй като го смятаме за основателно.

Подобно е мнението ни и за друго обвинение срещу бившия министър, а именно – завишаване договорната цена за предприемача на търга по направата на шосето Лом – Видин. Фактологията най-общо е следната.

На 9 септември 1906 г. е проведен търг за възлагане построяването на шосето София – Лом – Видин. Началната цена, обявена от Министерството на обществените сгради, пътищата и съобщенията (МОСПС), е 155 000 лева. Тръжната комисия излъчва инж. Хр. Станишев за победител в търга. Той печели със 7 %

над девиза, т.е. 165 850 лв. Търгът е утвърден на 22 септември 1906 г. Срокът за изпълнение е 12 месеца за първия участък, считано от 9 октомври 1906 г., и 18 месеца за втория участък (An indictment, p. 103).

Постройката се осъществява без никакви проблеми, но на 9 октомври 1907 г. инж. Станишев подава заявление до ломския участъков инженер, в което твърди, че през тази година се е повишила цената за храната на работния добитък. Това се отразявало върху превозната цена на материала и тя се увеличила с повече от 60%. Предприемачът моли участъковия инженер да се застъпи за него. Необходимо било да се назначи комисия, която да констатира поскъпването и съобразно с това да повиши цените. В противен случай предприятието щяло било да бъде ликвидирано.

Според разпоредбите на Публично-административния правилник този въпрос е от компетенцията на Постоянния съвет при МОСПС. Въпреки становището на Постоянния съвет, който признава поскъпване само със 17%, министър Генадиев поставя следната резолюция: „...Законно е да се увеличи цената на предприятието само в частта, дето влияе фуражът, сиреч дето има поскъпване с 25% върху предприятието. ...Постановявам: 1/ ликвидация не се допуска; 2/ да се увеличи цената на чакъла с 25 на сто, ако предприемачът се откаже от ликвидация“ (An indictment, p. 104–105). Предприемачът приема това решение и се отказва от ликвидация. В обвинителния акт се изтъква, че това еднолично решение на Н. Генадиев не е учудващо предвид приятелските отношения на бившия министър с Хр. Станишев (An indictment, p. 106).

Н. Генадиев нарушава чл.33 от Публично-административния правилник, тъй като увеличението от 25% не е констатирано от никого. Резолюцията на министъра се базира на един писмен доклад на служителя в министерството инж. Кожухаров. В доклада обаче липсват категорични заключения. Пред Особената следствена комисия Н. Генадиев се позовава на някое си удостоверение №6 на Софийската камара, но данните в него се отнасят само за увеличение в София, но според обвинението „нямат нищо общо с Видин“. Едва ли управляващият тогава МОСПС Н. Генадиев не е запознат с решението на Министерски съвет по подобен казус, а именно, че подобни искания от страна на предприемачите не трябва да се удовлетворяват и че подобни случаи били от компетенцията на съдилищата (An indictment, p. 107).

На основата на данните от предварителното следствие Държавното обвинение заключава, че д-р Н. Генадиев в качеството му на управляващ МОСПС с решението си да увеличи цената на чакъла за построяването на шосето Лом – Видин с 25 % е ощетил държавната хазна с не по-малко от 18 032 лв. в нарушение на разпоредбата на чл. 33 от Публично-административния правилник. Това е в разрез и с чл. 43 и 44 от Конституцията, „която повелява Царството да се управлява точно по законите“. Престъпвайки основния закон, той е „фаворизирал предприе-

мача Хр. Станишев, много пъти благодетелстван от него“ (An indictment, p. 109). Мнението ни е, че обвинението към Н. Геннадиев е обосновано.

Друго обвинение срещу бившия министър е за „незаконно изразходване фонда от 25% от чистите печалби на Българска земеделска банка. Става въпрос за създаването през 1903 г. на безотчетен фонд, който да бъде предназначен за изпращането на студенти-стипендианти в чужбина, за доставки на дръвчета, добитък и т.н., и с които средства ще разполага министърът на търговията и земеделието. Важно е да се отбележи, че фондът се поставя „под прякото разпореждане на министър д-р Геннадиев без каквито и да е наредби за неговото употребление, без каквито и да е ръководни начала за неговото по-системно и рационално използване“ (An indictment, p. 167). Е, какво прави министър Геннадиев в такъв случай? Ами, възползва се.

От обвинителния акт научаваме, че „малко внимание се е обръщало върху размера на стипендията – в един и същи град, по един и същи клон на образованието, в едно и също (учебно – Е. К.) заведение са се давали различни по размера си стипендии – според лицето и разбирането и прищявката на министъра... При отпушането на стипендиите за министър Геннадиев не е имало значение нито училищното свидетелство за средно образование, нито имотното състояние, нито възрастта, нито здравето на кандидата; едно само е важало за него – неговата лична преценка на кандидата. Ала като резултат от тази субективна оценка на министъра, ние виждаме да минат между стипендиантите синовете и близките приятели на неговите първи политически приятели от Търново, Осман Пазар (дн. Омуртаг), Казанлъшко, Ески Джумая (дн. Търговище), Трън и прочее, което се установява от свидетелите, разпитани по този въпрос“ (An indictment, p. 173). Въобще, на няколко страници Държавното обвинение се възмущава от този „произвол“, вместо да били ползвани разпоредбите на Закона за стипендиантите от 1887 г. Все пак, трябва да отбележим, че Геннадиев действа чрез създадена от него нарочна комисия (An indictment, pp. 172–175). И тук се съгласяваме с направените констатации в обвинителния акт.

При разглеждане на по-маловажните единични обвинения срещу Н. Геннадиев – за отстъпване на държавното Стралджанско блато на частно дружество, незаконно отдаване на концесия на частно лице за фабрикуване на гвоздеи и т.н., прави впечатление, че те са от компетенцията на министър Геннадиев и не е необходима санкция от Министерски съвет или в Народното събрание. И в тези случаи като цяло можем да приемем обвиненията в обвинителния акт за основателни.

И така, от наша гледна точка се оформят два типа обвинения. В първия случай действията на министър Геннадиев са одобрени в Министерски съвет или в Народното събрание чрез укази или решения. Обосновани или не, от гледна точка на юридическата логика не е правилно да се постанови осъдителна присъда. В другия случай – при еднолични противозаконни решения на министъра или на

създадени от него комисии, Държавното обвинение има основание да търси осъдителни присъди.

Не можем да сравним тези наши заключения с очакваната към онзи момент присъда, тъй като поради редица политически причини през юли 1914 г. е взето решение за снемане на отговорността от обвиняемите бивши министри (Роров, р. 48).

REFERENCES:

Balamezov, S. 1914. *Ministers, their role and their power in the parliamentary monarchy*. Sofia: Pechatnitsa Iskra. [Баламезов, С. 1914. *Министрите, тяхната роля и тяхната власт в парламентарната монархия*. София: Печатница Искра].

Balamezov, S. 1940. *Comparative and Bulgarian constitutional law*. Part 2. Sofia.: Izdatelstvo D. Provadiev. [Сравнително и българско конституционно право. Ч. 2. София: Издателство Д. Провадиев].

Galunov, T. 1998. *The Sekond national catastrophe. The process, the culprits*. Veliko Tarnovo: Abagar. [Втората национална катастрофа. Процесът. Виновниците. Велико Търново: Абагар].

Galunov, T. 2013. *The Third State Court. Bulgarian ministers on trial*. Veliko Tarnovo: Faber. [Третият държавен съд. Български министри на подсъдимата скамейка, Велико Търново: Фабер].

Gesheva, Y. 1997. The ministerial responsibility of the Tarnovo Constitution and the constitutional projects (1889–1947). *Historical review*, vol. 97, no. 3, pp. 19–36. [Гешева, 1997. Министерската отговорност по Търновската конституция и по конституционните проекти (1889 – 1947). *Исторически преглед*, № 3, с. 19–36].

Gesheva, Y. 2003. *Parliamentary committee of inquiry on ministerial responsibility 1884– 1923*. Sofia: Izdatelstvo na BAN. [Парламентарните анкетни комисии по министерската отговорност 1884 – 1923. София: Издателство на БАН].

Kostov, E. 1999. *Transport Issues and Institute of Constitutional Ministerial Criminal Responsibility in Bulgaria (1895–1923)*. Sofia: Izdatelstvo Vanyo Nedkov. [Транспортната проблематика и институтът на конституционната министерска наказателна отговорност в България (1895–1923). София: Издателство Ваньо Недков].

Kostov, E. 2004. *General Racho Petrov – the officer, the politician, the statesman*. Sofia: Izdatelstvo na BAN. [Костов, Е. 2004. *Генерал Рачо Петров – офицерът,*

политикът, държавникът. София: Издателство на БАН].

Manolova, M. 1989. *Parlamentarizmat v Bulgaria. 1879–1894*. Sofia: Izdatelstvo na BAN. [Манолова, М. *Парламентаризмът в България. 1879–1894*. София: Издателство на БАН].

Palangurski, M. 1993. The First State Court. *Epochi*, vol. 93, no. 3, pp. 44–71. [Палангурски, М. Първият държавен съд. *Епохи*, №. 3, с. 44–71].

An indictment against the former ministers of Cabinet`s in 1903 – 1908. 1913. Sofia: Pechatnitsa Iskra. [Обвинителен акт срещу бившите министри на кабинета през 1903 – 1908. 1913, София: Печатница Искра].

Penchev, P. 2011. *How fundaments were laid. On the Early History (1879 – 1912)*. Sofia: Riva. [Пенчев, П. 2011. *Как се наливаха основите. Към ранната история на българската корупция (1879 – 1912 г.)*. София: Рива].

Popov, Zh. 1986. *The National Liberal Party (Stambolov) in Bulgaria 1903 – 1920*. Sofia: Nauka i izkustvo. [Попов, Ж. 1986. *Народнолибералната (стамболовистката) партия в България 1903 – 1920*. София: Наука и изкуство].

Todorova, Tsv., D. Vachkov, M. Ivanov. 2006. *History of external public debt of Bulgaria 1878 – 1990*. First part. Sofia: Izdatelstvo na BAN, pp. 110–116. [Тодорова, Цв., Д. Вачков, М. Иванов. 2006. *История на външния държавен дълг на България 1878 – 1990*. Първа част. София: Издателство на БАН, с. 110–116].

Correspondence address:

Evgeni Kostov – Associate Professor, PhD

University of National and World Economy,

Department Political Economy

19, Osmi dekemvri Blvd., 1700 Sofia

E-mail: evgenykostov@abv.bg

SCOPUS ID 57415595700